

Høringsvar fra Den Gamle By vedr. LP 1113 – Rolighedsvej, Risskov

Lokalplanforslagets formål er at dele en eksisterende grund ved strandområdet, gennemføre en tilbygning til eksisterende bevaringsværdige ejendom, samt opførelse af ny ejendom.

Opsummering:

Lokalplanområdet og stranden rummer væsentlige kulturhistoriske fortællerværdier og bør ses i sammenhæng med det tidligere psykiatriske hospital og park, der er udpeget til et væsentligt kulturmiljø. Området mellem park og strandbred indgår i den samlede kulturhistoriske fortælling om, hvordan man så omgivelserne som afgørende for helbredelsen af sindssygdom.

Eksisterende bygning, Rolighedsvej 16A, er bygget som tjenestebolig til ansatte på Psykiatrisk Hospital. Ejendommen bør indgå på lige fod med de fredede og bevaringsværdige bygninger i det tidligere psykiatriske hospital som en funktionsbestemt bygning i helbredelsen af sindssygdom og som en del af den samlede kulturhistoriske fortælling om Helbredelsesanstalten for Sindssyge (Jydske Asyl).

Det anbefales derfor i forbindelse med behandlingen af LP1113 at genoverveje intentionerne fra LP1031, der ikke giver lov til udbygning af lokalplanområdet, der er i høring.

Kulturhistorisk redegørelse:

Jydske Asyl blev opført i 1852 som det første af sin art i Danmark. Både som institution men også i forhold til den måde behandlingen foregik. Bag byggeriet stod overlæge Harald Selmer, der betragtes som en pioner inden for udviklingen af den moderne psykiatri i Danmark¹.

Først og fremmest troede man på – med overlæge Harald Selmer i spidsen – at psykisk sygdom kunne kureres. Behandlingen bestod af søbade, arbejdssterapi og ganske lidt medicinsk behandling. Allerede i diskussionerne om placering af et kommende sindssygehospital i Jylland og i den efterfølgende planlægning indgår søbade som et væsentligt element i behandlingen af sindssygdom².

Området ved stranden har fra begyndelsen været af vital betydning for hospitalet og kilder viser endvidere, at området har været benyttet af patienter langt op i 1900-tallet.

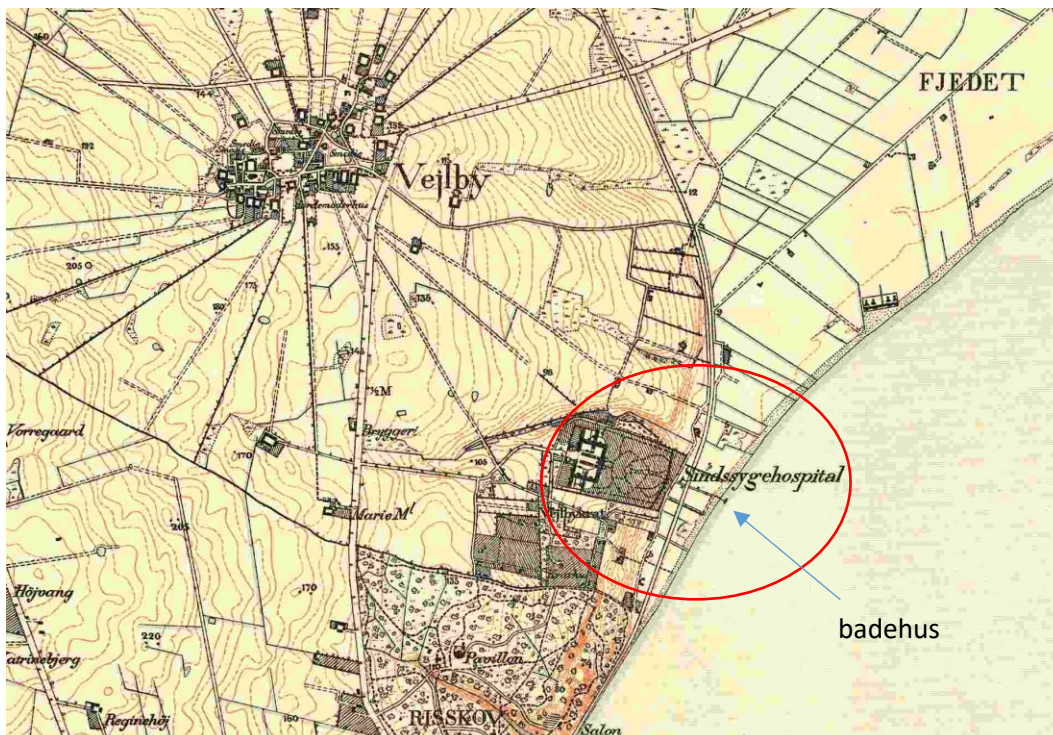
Figur 1 Badehuset ved stranden, år ukendt. Museum Overtaci

Badehuset ved stranden

Fra starten indgik planerne om et badehus ved stranden, så patienterne kunne komme i vandet for at bade. I 1851 fremsendte arkitekten bag Jydske Asyl, Michael Gottlieb Bindsbøll, et overslag til Harald Selmer på et sådan badehus.³ I 1857 blev der anlagt en ny vej til badehuset ved stranden og 13 år senere eksproprieredes en del af strandmarken til anlæg af

jernbanen Aarhus - Ryomgård. Her fik sindssygeanstalten tilkendt erstatning. Desuden skulle jernbanevæsenet opsætte et hegn.⁴

I 1877 åbnede Aarhus - Ryomgård banen og samme år klagede overlæge Harald Selmer til banekommissionen over adgangen til søbadning.⁵ Med blot seks tog dagligt i hver retning, så vidner Selmers klage om, at der må have været en betydelig trafik af gående over banen, men først i 1907 bevilgedes en bro over sporet.⁶ Søbadningen fortsatte med at være en del af behandlingen ind i 1900-tallet, og vedligeholdelse af badehuset var jævnligt på hospitalets dagsorden. På officielle kort helt frem til 1945 finder man badehuset indtegnet, direkte neden for hospital og park, som det eksempelvis fremgår af udsnit af kort fra 1875.

Badehuset er endvidere omtalt i både 1. og 2. udgave af Trap Danmark.⁷

Broen over jernbanen

Broen over jernbanen blev som nævnt bevilget i 1907 og etableredes sandsynligvis ret hurtigt efter, da der ifølge kilde fra 1907 blev ført et strømkabel over broen. Året efter blev Strandhuset bygget. I 1909 blev et telefonkabel ligeledes ført over broen til Strandhuset.⁸

Strandhuset

Huset blev bygget i 1908, og blev placeret parallelt med vejen fra broen over jernbanen og ned til badehuset. Det var tjenestebolig, beboet af vægter og kælderkarl. I forhold til den formodentlige livlige aktivitet til og fra badehuset, virker det meningsfuldt at lægge en tjenestebolig med telefon her, så der har kunnet holdes opsyn med patienterne.

Der kan argumenteres for at Strandhuset, Rolighedsvej 16A, er at betragte som en del af det samlede kulturmiljø sammen med de fredede og bevaringsværdige bygninger oven for bakken, da ejendommens oprindelige funktion har været tæt knyttet til hospitalets funktioner. I LP1031 fremgår det, at de fredede og bevaringsværdige bygninger inden for området skal fastholdes, også hvad angår matriklen, der er omfattet af LP1113. Strandhuset har endvidere en høj arkitektonisk værdi med SAVE-værdi på 3. Denne bevaringsværdi skærpes yderligere i kraft af den kulturhistoriske

fortælleverdi, hvor strand og park har været en væsentlig del af behandlingen af sindssyge.

Kilder:

Administrationsarkivet for Helbredelsesanstalten for sindssyge eller Jydske Asyl 1846-1923. <https://www.ovartaci.dk/administrationsarkivet-1846-1923>
Hübertz, Jens Rasmussen: Om Daarevæsenets Indretning i Danmark, 1843.
Selmer, Harald, Den Jydske Daareanstalt, 1852. *Særskilt Aftryk af Bibliothek f. Læger XI Bd. 2 H, I.*
Trap Danmark, 1. udgave, 1858-60 og 2. udgave, 1872-79

Figur 2 Strandhuset bygget i 1908. Stien foran er vejen ned til Jydske Asyls badehus. Årstal ukendt, Museum Ovartaci.

¹ <https://museum-psyk.dk/psykiatrihistorie/pl8-indhold.htm> tilgået 11.5.2020

² Hübertz 1843 og Selmer 1852

³ Mpr nr. A117050, Administrationsarkivet, indscannet af Museum Ovartaci,

⁴ Mpr nr. A116034 og Mpr nr. A024004

⁵ Mpr nr. A027020

⁶ Mpr nr. A060056

⁷ J.P. Trap: *Statistisk-Topografisk Beskrivelse af Kongeriget Danmark*, bind I-V, København 1858-60, s. 592 og J.P. Trap: *Danmark*, 2. Udgave, 1872-79, 6. del s. 32.

⁸ Mpr nr. A060056 og Mpr nr. A063018